

Rapporter publicerade inom SABEK

2016–2020

Emilia Kock

Projektet Samhällets beredskap för kris och krig (SABEK) är del av en samlingsbeställning från Regeringskansliet och finansieras genom anslaget Säkerhets- och försvarspolitisk forskning och analys (SOFFA). Genom SABEK utvecklar och förvaltar Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) kunskap om krisberedskap och civilt försvar. Målet är att omsätta och sprida denna kunskap till organisationer som har i uppgift att praktiskt utveckla beredskapen för både kris och krig. Denna sammanställning ger en översikt och en inblick i studier och publikationer som har gjorts inom ramen för SABEK.

Regeringsuppdrag: Analys av nationell försörjningsberedskap

Ann-Sofie Stenérus Dover & Jenny Ingemarsdotter. 2020. Dnr FOI-2020-1155.

FOI fick i juli 2020 ett regeringsuppdrag att analysera övergripande frågor kopplat till nationell försörjningsberedskap och särskilt belysa frågor som en central aktör med sammanhållet ansvar för dessa frågor skulle kunna ha, vilket gjordes inom ramen för SABEK. Redovisningen av uppdraget innehåller en tvärspektoriell analys av ansvarsförhållanden och skilda aktörers synpunkter på försörjningsfrågorna. Det görs också en genomgång i ett internationellt respektive historiskt perspektiv av försörjningsberedskapen, i kombination med en granskning av juridiska och ekonomiska aspekter inom området. Den sammanställda analysen innehåller flera medskick som problematiserar frågor om viktiga förutsättningar, ansvar, behov av funktioner och aktörer, samt ett antal områden som kräver en djupare analys.

IT-incidenter på statliga myndigheter: Orsaker till utebliven rapportering

Ann-Sofie Stenérus Dover, Johan Bengtsson & Matilda Olsson. 2020. FOI-R--4815--SE.

Med digitaliseringen av samhället har antalet IT-incidenter ökat. Studien undersöker i detta sammanhang myndigheters förutsättningar att rapportera sådana händelser samt anledningar till att myndigheter inte rapporterar dem, inte minst mot bakgrund av en ny reglering gällande incidentrapportering till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Detta görs

genom en enkät till berörda myndigheter, utifrån vilken specifika anledningar till den låga graden av rapportering inte kan identifieras. Den konstateras i stället bero på ett antal olika påverkansfaktorer såsom bristande rutiner och kunskap, hög arbetsbelastning och svårighet att bedöma allvarlighetsgraden vid IT-incidenter. Författarna poängterar också att de rapporteringsskyldiga myndigheterna inte utgör en homogen grupp och att orsakerna till utebliven incidentrapportering varierar mellan myndigheterna.

Vilse i lasagen? En upptäcktsfärd i den svenska digitaliseringens mångbottnade problemstruktur

Jenny Ingemarsdotter, Daniel Eidenskog & Vidar Hedtjärn Swaling. 2020. FOI-R--4814--SE.

Med utgångspunkt i den omfattande digitaliseringen av den svenska förvaltningen analyserar och problematiserar författarna utvecklingen med fokus på potentiella svårigheter, risker och sårbarheter. Analyserna utgår från komplexiteten av digitaliseringen och identifierar några huvudsakliga problem som bör tas i beaktande för en ändamålsenlig digitalisering. Dessa handlar främst om utmaningar på samhällsnivå såsom samordning av infrastruktur, upprätthållande av transparens i automatiserade beslut samt etiska överväganden vad gäller den tekniska utvecklingen och användningen. I rapporten redovisas, med koppling till de identifierade problemen, exempel på några strategier för att bemöta olika risker och sårbarheter. Sammantaget konstaterar författarna att det centrala för framtida lösningar är hur och varför den nya tekniken tillämpas och utvecklas snarare än tekniken i sig.

Kunskap för beredskap: Vad har risk- och sårbarhetsanalys gett för effekt hittills och hur kan nyttan öka?

Camilla Eriksson, Carl Denward, Vidar Hedtjärn Swaling & Lovisa Mickelsson. 2020. FOI-R--4804--SE.

Baserat på risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) och dess tänkta roll i beredskapssystemet undersöker denna studie om RSA har haft den tilltänkta effekten på förmågan att hantera samhällsstörningar och hur systemet kan utvecklas för ökad nytta. En enkätundersökning till RSA-systemets aktörer och intervjuer med experter påvisar att RSA sällan används som underlag i planeringsarbetet och att många aktörer efterlyser ökad statlig styrning för att säkerställa att arbetet leder till åtgärder och stärkt beredskap. Författarna föreslår avslutningsvis att uppgifter fördelas mellan olika nivåer i beredskapssystemet så att aktörer med mer övergripande ansvar genomför riskanalyser och verksamhetsnära aktörer istället fokuserar på hur sådana risker kan hanteras genom kontinuitethantering för att upprätthålla den kritiska verksamheten vid samhällsstörningar.

Uppföljning av risk- och sårbarhetsanalyser: Resultatredovisning från en enkätundersökning genomförd 2019

Lovisa Mickelsson. 2020. FOI-R--4803--SE.

Rapporten innehåller enkätresultat från den ovan nämnda uppföljningen av aktörernas arbete med risk- och sårbarhetsanalyser. Den utgör därmed ett komplement till huvudrapporten "Kunskap för beredskap: Vad har risk- och sårbarhetsanalys gett för effekt hittills och hur kan nyttan öka?" (Eriksson m.fl. 2020). Enkätresultaten redovisas i form av tabeller och beskrivande text, följt av en diskussion kring utformningen av studien och den använda metoden.

Kommunerna och det lokala geografiska områdesansvaret

Pär Eriksson, Per Larsson & Frej Welanders. 2020. FOI-R--4800--SE.

I denna rapport redovisas några kommuners uppfattningar om sitt geografiska områdesansvar i fredstid och vid höjd beredskap. Intervjuer har genomförts med företrädare för ett urval av kommuner med olika förutsättningar. Även representanter från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR, då SKL), länsstyrelser och MSB har intervjuats.

Studiens huvudsyfte är att bidra som ett kunskapsunderlag till Regeringskansliet inför styrning och inriktning av arbetet med krisberedskap och civilförsvaret på lokal nivå. I rapporten redogör författarna också för bakgrunden till kommunernas geografiska områdesansvar. Redovisningen är ett underlag för aktörer på lokal, regional och central nivå.

Beredskapslagring: En kunskapsöversikt om beredskapslagring som ett verktyg för ökad försörjningsberedskap i Sverige

Ann-Sofie Stenérus Dover, Anders Odell, Johan Lindgren & Per Larsson. 2019. FOI-R--4644--SE.

I denna studie presenteras en kunskapsöversikt av den svenska beredskapslagringen med fokus på statligt reglerade beredskapslager och syftar till att utforska relevanta och nödvändiga aspekter vid planeringen av ett nytt beredskapslayersystem. Studieresultatet, som baseras på myndighetsintervjuer samt litteraturbaserade nutida, historiska och internationella kartläggningar, påvisar flera möjliga utformningar vad avser ansvar och ägandeskap. Författarna för vidare en diskussion om avsaknad av mål för försörjningskapaciteten och därtill sektorsspecifika och sektorsövergripande utmaningar. Avgörande för frågor om beredskapslagring konstateras i rapporten vara hur olika utmaningar hanteras och näringslivets medverkan.

Personal för ett nytt civilt försvar: Förutsättningar, problem och möjligheter

Per Larsson, Christoffer Wedebrand & Carl Denward. 2018. FOI-R--4675--SE.

Denna rapport syftar till att bidra som ett kunskapsunderlag inför personalplaneringen för det nya civila försvaret. Författarna undersöker frågan ur ett historiskt och juridiskt perspektiv samt genom en mindre intervjustudie. Utifrån användningen av ett analysramverk som sammanställer materialet påtalas potentiella problem och möjligheter med personalplanering för det civila försvaret. Författarna konstaterar bland annat att det i sammanhanget saknas relevanta ingångsvärden samt ett behov av en systematisk och genomtänkt planering över tid. Studien behandlar även slutsatser kring de primära rekryteringskanalerna: civilpliktiga, frivilliga och anställda inom ordinarie verksamhet.

Internationella avtal och samarbeten med relevans för civilt försvar

Camilla Eriksson, Pär Eriksson & Johanna Wahrenberg. 2018. FOI-R--4650--SE.

Syftet med studien är att skapa ett underlag för utvecklingen av det civila försvaret med fokus på internationella samarbeten och avtal inom krisberedskapen. Tre sektorer med betydelse för det civila försvaret har valts ut av författarna för fördjupade analyser; hälso- och sjukvårdssektorn, energisektorn och livsmedelssektorn. Undersökningen tar sin grund i intervju- och litteraturstudier samt en analys av relevanta avtal och dokument relaterade till dessa. Sammanfattningsvis så finns få internationella avtal och samarbeten inom de studerade sektorerna som behandlar höjd beredskap, omfattande kriser eller gråzonslägen. Befintliga avtal har ofta force majeure-klausuler som inte gäller vid höjd beredskap eller gråzon. Författarna föreslår mot denna bakgrund en översyn av leveranssäkerhet och det gränsöverskridande samarbetet för att stärka den civila försvarsförmågan inom sektorerna.

Näringslivets roll i totalförsvaret – centrala frågor och vägar framåt

Jenny Ingemarsdotter, Anna Sparf, Linda K Karlsson & Jenny Lundén. 2018. FOI-R--4649--SE.

Som en uppföljning och vidareutveckling av studien "Näringslivets syn på roller och ansvar i totalförsvaret" (Olsson m.fl. 2017, för mer information se nedan) utfördes denna studie med syfte att belysa olika frågeställningar med relevans för arbetet med att etablera strukturer för näringslivets roll i totalförsvaret. Rapporten innehåller analyser kring näringslivets roll i det tidigare totalförsvaret, nutida utmaningar och möjligheter, förutsättningar för en god försörjningsberedskap samt tänkbara metoder och verktyg för ett brett engagemang från näringslivet. Dessa frågeställningar kopplas vidare till analyser av hotbilder samt möjligheter och begränsningar med olika tillvägagångssätt. Avslutningsvis framför författarna reflektioner kring viktiga komponenter och möjliga framgångsfaktorer för privat-offentlig samverkan i uppbyggnaden av totalförsvaret.

Näringslivets syn på roller och ansvar i totalförsvaret

Matilda Olsson, Charlotte Ryghammar & Jenny Lundén. 2017. FOI-R--4551--SE.

Mot bakgrund av återuppbyggnaden av totalförsvaret och samhällsutvecklingen sedan 90-talet har FOI

genomfört en studie som undersöker näringslivets perspektiv på ansvars- och rollfördelning inom totalförsvaret utifrån den roll näringslivet har samt beroendet av tjänster och resurser som näringslivet idag tillhandahåller. I rapporten redovisas resultatet av en intervjuundersökning med branschföreträdare från fem olika branscher med relevans för totalförsvaret. I intervjuerna framkommer att frågorna anses vara viktiga om än ovana men att aktörerna är villiga att ha en roll och bidra, om förutsättningarna ges från myndigheternas sida. Sammantaget identifierar författarna tre kategorier 1. Fundamentala beståndsdelar 2. Brister i befintliga strukturer och 3. Grundläggande förutsättningar och framtida potential. Till dessa kopplas ett antal springande punkter i ett förslag för ett lyckat resultat vad gäller näringslivets medverkan i utvecklingen av det nya totalförsvaret.

Sektorsansvar: Ansvarssystem eller semantik?

Carl Denward, Per Larsson & Ann-Sofie Stenérus Dover. 2017. FOI-R--4542--SE.

I denna rapport studeras begreppet och fenomenet sektorsansvar i syfte att belysa potentiella problem samt identifiera möjliga förslag till utvecklingsmöjligheter för ansvarsförhållanden inom beredskapen. En litteraturstudie av olika offentliga dokument samt intervjuer med beredskapsexperter och representanter från Regeringskansliet och centrala myndigheter ligger till grund för studien, som visar på att det finns en felaktig uppfattning om att det existerar en reglerad form av sektorsansvar. Författarna framför behovet av ett genomtänkt, systematiskt och tydligt ansvarsutdelande som tydliggör vilket ansvar och vilken roll enskilda myndigheter har i beredskapssystemet. De föreslår vidare en översyn av myndighetsinstruktioner i syfte att få konkretiserade ansvarområden och säkerställa en samordningseffekt i fördelningen av uppgifter mellan myndigheter. Avslutningsvis visar studien på att det kan finnas skäl att se över krisberedskapsförordningen.

Spindeln i nätet – länsstyrelsernas arbete med civilt försvar och krisberedskap

Ester Veibäck, Charlotte Ryghammar & Matilda Olsson. 2017. FOI-R--4414--SE.

Utifrån regeringens inriktning om att det nya civila försvaret ska bygga på krisberedskapssystemet studeras i den här rapporten länsstyrelsernas förutsättningar i den

civilt försvarsplaneringen. Studien innehåller en historisk tillbakablick på det tidigare civila försvaret och dåvarande förutsättningar. Representanter från olika länsstyrelser bidrar i en intervjuundersökning till en bild av nutida behov för att på regional nivå få till stånd en utveckling av det civila försvaret. Bland slutsatserna uttrycks att regeringen måste tydliggöra ambitionsnivåer och målbilder samt till dem koppla frågan om finansiering vad gäller utvecklingen av det civila försvaret. Vidare uttrycks bland annat behovet av samordning mellan olika aktörer och samhällsnivåer, civilt-civilt och civilt-militärt, för en sammanhängande beredskapsplanering.

Frivilligmedverkan i samhällets beredskap för kris och krig

Fredrik Lindgren, Kristoffer Darin Mattsson & Jessica Johansson. 2016. FOI-R--4295--SE.

I denna studie studeras hur frivilliga försvarsorganisationer, ideella organisationer och trossamfund uppfattar sina förutsättningar för medverkan i arbetet med skydd mot olyckor, samhällets krisberedskap och det civila försvaret samt hur dessa förutsättningar kan förbättras. Baserat på intervjuer med aktörer från dessa organisationer identifieras avgörande faktorer för engagemang och motivation såsom inkludering, deltagande och bekräftelse av de frivilliga, såväl i planerings- som genomförandearbetet. ■

Vill du hålla dig uppdaterad om de senaste publikationerna inom SABEK kan du gå in på FOI:s [hemsida](https://www.foi.se/forskning/krisberedskap-och-civilt-forsvar/samhallets-beredskap-i-kris-och-krig-sabek.html), välja krisberedskap och civilt försvar och därefter Samhällets beredskap i kris och krig (SABEK): <https://www.foi.se/forskning/krisberedskap-och-civilt-forsvar/samhallets-beredskap-i-kris-och-krig-sabek.html> eller via QR-koden:

